

ביקורי הבכירים האמריקאים בישראל: הזדמנות לשיתוף פעולה או פתח לעימות?

אלדד שביט | 17 בינואר, 2023 | גיליון 1682

ביקורו בישראל של היועץ לביטחון לאומי של ארצות הברית, ג'ייק סאליבן, וככל הנראה גם של שר החוץ, אנתוני בלינקן, נועדים לתאם עם ישראל מדיניות בשורת סוגיות ובראשן איראן, ובה בעת להבהיר חשש מהאפשרות שצעדיה של ממשלת ישראל יפרו את הסטטוס קוו בסוגיה הפלסטינית. פני הנשיא בידן וממשלו, הידידותיים לישראל, אינם לעימות. עם זאת, צעדים שיסתרו אינטרסים וערכים אמריקאיים עלולים להוביל בכיוון זה. נכסיותה של ישראל עבור ארצות הברית נגזרה לאורך שנים מדמויה כדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון, ומהלכים שיתפרשו כפגיעה בדימוי זה, לצד ביקורת גוברת על ישראל כבר כיום בקרב מחוקקים דמוקרטים ובקרב יהדות ארצות הברית, עלולים לאורך זמן לשנות מצב זה. לכן, האתגרים הביטחוניים והמדיניים הרבים הניצבים בפני ממשלת ישראל, שלשם ההתמודדות עימם היא מזקקת לתמיכה אמריקאית, מחייבים אותה לקחת בחשבון את הלך הרוח והאינטרסים של ארצות הברית.

היועץ לביטחון לאומי של ארצות הברית, ג'ייק סאליבן, מבקר בימים אלה בישראל, ולאחריו מתוכנן כנראה לבקר גם שר החוץ, אנתוני בלינקן. מאז הבחירות לכנסת, וביתר שאת לאחר השבעתה של הממשלה החדשה בישראל, מרבים בכירי הממשל האמריקאי להדגיש פומבית שורת מסרים, כשכחוט השני עוברים בהם, בין היתר, העקרונות הבאים:

- הממשל האמריקאי דבק בפתרון שתי המדינות לסכסוך הישראלי-פלסטיני, וצעדים שירחיקו את הצדדים מכך מסוכנים לביטחונה ארוך הטווח של ישראל ולזהותה היהודית. לדברי שר החוץ בלינקן, הממשל מודע לכך כי בעת הנוכחית הסיכוי לקדם פתרון מדיני נמוך, אך בכוונתו לשמר את האפשרות לקדמו בעתיד. לפיכך, הממשל יתנגד למהלכים שיגבירו את המתחושות בזירת הסכסוך וירחיקו את הסיכוי לפתרון מדיני. בלינקן הדגיש במפורש כי הממשל יתנגד להרחבת ההתנחלויות בגדה המערבית ולצעדי סיפוח. שגריר ארצות הברית בישראל אף קבע כי המשימה המרכזית של הממשל היא "להשאיר את פתרון שתי המדינות בחיים".
- ארצות הברית מצפה מישראל להמשיך ולשמור על הסטטוס קוו בהר הבית ובמקומות הקדושים. שר החוץ, בלינקן הדגיש כי חשוב שכל הצדדים יפגינו איפוק וימנעו מפרובוקציות בהר הבית ובמקומות הקדושים האחרים הן במילים והן במעשים.

- ארצות הברית תדרוש מממשלת ישראל "לעמוד בסטנדרטים ההדדיים של היחסים שלנו ב-70 השנים האחרונות". הודגש כי ארצות הברית תמשיך לתמוך בערכים דמוקרטיים, כולל זכויות להט"ב וצדק שוויוני עבור כל אזרחי ישראל. דוברי הממשל נמנעים לפי שעה להתייחס בפומבי לצעדים המתוכננים בהקשר למערכת המשפט, אך דובר משרד החוץ האמריקאי צוטט בהדגישו כי העקרונות הדמוקרטיים המשותפים נמצאים בלב מערכת היחסים בין שתי המדינות והמוסדות העצמאיים של ישראל הם קריטיים בכל הנוגע לשימור הדמוקרטיה המשגשגת במדינה.

ביקור של בכירים אמריקאים בישראל וכן ביקור אפשרי בקרוב של ראש הממשלה בנימין נתניהו בווינגטון מהווים הזדמנות לשני הצדדים להציג את מדיניותם במאמץ לגבש תוכנית עבודה משותפת. מבחינת הממשל, נראה כי הוא חושש מצעדים, שמפלגות הקואליציה התחייבו לגביהם בהסכמים הקואליציוניים, בעיקר בהקשר לסוגיה הפלסטינית וכן אשר לזירה הפנים ישראלית. הרושם הוא, כי גם אם הממשל מדגיש כי הוא מכיר וסומך על שיקול דעתו של ראש הממשלה נתניהו, הביקורים הצפויים נועדו קודם כל לחדד מול ההנהגה הישראלית את רצינותן של ציפיות הממשל כי הממשלה החדשה תיקח בחשבון את האינטרסים והרצונות האמריקאיים, כפי שבאו לידי ביטוי בסדרת ההתייחסויות לנושאים רלוונטיים מאז הבחירות לכנסת. סביר כי בכוונת המבקרים האמריקאיים להתמקד, בין היתר, בתיאומי מדיניות לגבי הסוגיה האיראנית.

[במאמר](#) שהתפרסם ב**ישראל היום** (11 בינואר) העריך מאיר בן שבת, ראש המל"ל לשעבר וכיום חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון (INSS), כי בבית הלבן התאימו את הציפיות להרכב הממשלה החדשה ולעמדותיה בכל הקשור לסוגיה הפלסטינית, ולגבי המצב הפנימי בישראל – "נתניהו צריך להדגיש שישראל היא דמוקרטיה צעירה ותוססת, שמלבנת בכלים דמוקרטיים סוגיות הנמצאות במוקד של מחלוקות פנימיות קשות. אין מקום להתערבות ולהשפעה זרה מכל צד שהוא". ואולם, ספק אם הממשל יקבל את המשתמע מדברים אלה של בן שבת. ממשל הנשיא ביידן אכן הפגין מאז כינונו מחויבות רבה לביטחונה ולרווחתה של ישראל, וסביר כי לא ימהר להיקלע לעימות עימה. עם זאת, לא לעולם חוסן, בראש ובראשונה בכל הקשור להתנהלות בזירה הפלסטינית. חריגה משמעותית של ישראל מהסטטוס קוו בכלל ובפרט קידום צעדים חד צדדיים, תשפיע על התנהלות הממשל מולה. התגובה האמריקאית עשויה לבוא לידי ביטוי במנעד שבין גינויים פומביים ועד שחיקה ממשית בגיבוי שישראל זוכה לו במוסדות בינלאומיים ובכלל זה במועצת הביטחון, שסביר כי תידרש לנושא.

יתר על כן, חשוב שישראל לא תתעלם גם מהמסר האמריקאי בדבר הצורך ב"שימור הערכים המשותפים" כבסיס ליחסים המיוחדים בין המדינות. יש הגורסים כי הדרישות האמריקאיות בנושא עמומות וכי הממשל, שבעצמו מנהל קשרים עם מדינות הרחוקות מלשמור על עקרונות הדמוקרטיה, מציג את דרישותיו מישראל רק מן השפה ולחוץ. גם אם כך, היחסים בין הממשל למדינות אלה מתגמדים מול עומק הקשרים שלו עם מדינות דמוקרטיות. לכן, גם כאן יש סבירות

רבה כי המציאות המתהווה תטפח על פניהם של הממעטים מהסכנה האפשרית להשפעתה של מדיניות הממשלה החדשה על היחסים עם ארצות הברית.

הממשל האמריקאי רואה בקידום סדר יום ליברלי וחזק הדמוקרטיה יעד מרכזי, ובראיתו, על ישראל לשמר עקרונות אלה ובעיקר בכל הקשור לפגיעה אפשרית בזכויות אדם ובעצמאות מערכת המשפט. נכסיותה של ישראל עבור ארצות הברית נגזרת קודם כל מיכולת הממשל להציגה כדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון. זאת, במיוחד בתקופה שהביקורת בארצות הברית על התנהלותה של ישראל, בפרט מצד מחוקקים דמוקרטים, גוברת. במקביל, הולכות ומצטמצמות המוטיבציה וכן היכולת לגבות את ישראל מצד יהדות ארצות הברית, שבכירים בה מרבים להשמיע בימים אלה ביקורת על התנהלות הממשלה בישראל.

ביקוריהם של סאליבן ובלניקן בישראל יהיו הזדמנות לראש הממשלה נתניהו להציג בפני הממשל את יעדיו ובעיקר לפרוס את רעיונותיו לגבי צרכי ישראל והדרכים המועדפות לשיתוף פעולה בין המדינות. עם זאת, יש לקחת בחשבון כי ההנחה שבלי כל קשר להתנהלות ישראל, היא תמשיך להיות נכס לארצות הברית מבחינה ביטחונית, כלכלית וטכנולוגית, ועקב זאת הממשל יעלים עין ועדיין יענה בחיוב לבקשותיה, תוכח כטעות. יתר על כן, הנחה שגויה זו עלולה לפגוע ביכולתה של ישראל לבסס עם הממשל את השיח האסטרטגי הדרוש לה מול האתגרים הניצבים בפניה. קונקרטיה במוקד סדר היום מבחינת ישראל היא הסוגייה האיראנית. גם אם הממשל מאמין כי דיפלומטיה הינה הדרך המועדפת למנוע מאיראן השגת נשק גרעיני, ההתקדמות המשמעותית של איראן בצבירת יכולות להעשרת אורניום תחייב אותו לגבש תוכנית אלטרנטיבית לחישוק ההרתעה מולה - תהליך הדורש סביבה "נטולת רעשים". שינוי חד צדדי של מדיניות ישראל מול הזירה הפלסטינית וצורך של הממשל להתמודד עם מציאות שנתפסת בעיניו בעייתית יקשו עליו מאוד לפנות את קשב לתאום לגבי הסוגייה האיראנית.

יתר על כן, ראש הממשלה נתניהו הציב כיעד אסטרטגי של ממשלתו את הרחבתם של "הסכמי אברהם" בכלל ואת קידום היחסים עם ערב הסעודית בפרט. סביר כי כבר במהלך ביקוריהם של הבכירים האמריקאיים, נתניהו יבקשם לפעול מול מדינות אלה כדי לסייע במימוש מהיר של היעד. אף אפשר שנתניהו יבקש מהממשל גם לגבות את ישראל מול המהלכים המדיניים שמקדמת הרשות הפלסטינית נגדה בזירה הבינלאומית, ובעיקר לאור הפניה באחרונה של עצרת האו"ם לקבל מבית הדין הבינלאומי לצדק בהאג חוות דעת אשר לחוקיות הכיבוש. הממשל רואה עין בעין עם ישראל את חשיבותם של יעדים אלה, אך האם יוכל לקדם במציאות שישראל תפעל בניגוד לאזהרותיו מול הפלסטינים? הסבירות לכך נמוכה.

מבחינת ישראל, היחסים עם ארצות הברית הם בעדיפות עליונה וההישענות עליה מחייבת התחשבות באינטרסים אמריקאיים. ההנהגה הישראלית צריכה כמובן להגן על מה שהיא מעריכה שחשוב לביטחונה הלאומי של ישראל, גם במחיר עימות עם הממשל האמריקאי. עם זאת, חובה להבין כי בווינגטון, בממשל כמו גם בקונגרס, מצפים כי ישראל תכבד את

האינטרסים האמריקאיים. אל לישראל לצפות כי הממשל יענה לצרכיה במציאות שמדיניותה של ישראל תסתור משמעותית את האינטרסים שלו ואת ערכיו.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט